26.10.2023

Kirkon Ulkomaanavun lausunto valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle asiasta HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Kirkon Ulkomaanapu kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta saada lausua valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2024.

Monella mittarilla katsottuna maailmaa on viime vuosikymmenten aikana rakennettu parempaan suuntaan. Taloudellinen kehitys, panostukset julkisiin palveluihin ja osaltaan myös kehitysyhteistyö ovat onnistuneet. Äärimmäinen köyhyys on puolittunut, useampi tyttö käy koulua ja lapsikuolleisuus on vähentynyt.

Valitettavasti hallitus leikkaa kehitysyhteistyöstä tilanteessa, jossa pandemian jäljet, ilmastokriisin kiihtyminen ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset lisäävät köyhyyttä ja epävakautta ympäri maailmaa. Niin humanitaariset tarpeet kuin pakolaisten määrä ovat ennätystasolla.

Pitkä myönteinen kehitys uhkaa pysähtyä ja 2015 sovittujen kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisesta vuoteen 2030 mennessä ollaan nyt puolivälin tarkastelun kohdalla kaukana. Vain 15 % tavoitteista on edennyt halutulla tavalla. Tämä tarkoittaa, että edelleen vuonna 2030 yli 80 miljoonaa lasta ei käy koulua ja 300 miljoonaa koulua käyvää lasta ei opi perustaitoja.

Suomi on sitoutunut edistämään ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta, tasa-arvoa ja demokratiaa myös uuden hallitusohjelman myötä sekä toimimaan sääntömääräisen järjestelmän puolustamiseksi. Tämän vuoksi on tärkeää, että Suomi puolustaa aktiivisesti avoimen ja osallistavan kansalaisyhteiskunnan tilaa ja mahdollisuuksia toimia globaalisti ja erityisesti maissa, joissa tämä uhkaa kaventua.

Kirkon Ulkomaanapu toivoo, että valiokunta nostaisi mietintöönsä seuraavat asiat:

1. Kehitysyhteistyö ja humanitaarinen apu ovat kiinteä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka ulottuvuutta leikkaukset vahingoittavat. Esitettyjä leikkauksia on syytä tarkastella uudelleen. Perusteltuja lisäyksiä olisivat:
   - ➔ varsinainen kehitysyhteistyö (24.30.66): +118,6 milj. €
   - ➔ Laina- ja investointimuotoinen kehitysyhteistyö (24.30.89): +60 milj. €
   - ➔ Humanitaariseen apuun +9 milj. €

2. Talousarviossa mainituista kehitysyhteistyön tunnusluvuista on pudotettu pois vähiten kehittyneisiin maihin (LDC) kohdennettujen maksatusten osuus BKTL:sta (%). Tunnusluku on syytä palauttaa talousarvioon ja ennen kaikkea jatkaa kehitysrahoituksen kohdentamista vähiten kehittyneisiin maihin.

3. Suomi on onnistuneesti nostanut koulutuksen kehitysyhteistyön painopisteeksi. On tärkeää, että sopeutukset eivät vahingoita Suomen kansainvälistä koulutustyötä.

4. Kansalaisyhteiskunnan toimintatilan kaventuessa maailmalla, Suomen on huolehdittava omien kansainvälisten järjestöjensä toimintaedellytyksistä sekä pohdittava mahdollisuuksia tukea globaalin etelän kansalaisyhteiskunnan osallistumista kansainvälisille foorumeille.
   - ➔ *Perutaan budjettimomentin 24.90.40 leikkaus 600 000 euroa, joka kohdistuu valtionavustusten maksamiseen ulkoministeriön toimialaan liittyville järjestöille.*

Kehitysrahoituksen taso ja leikkaukset

- Kehitysyhteistyön rahoitus kääntyy jälleen laskuun, vaikka tarpeet maailmalla ovat kasvavat: kestävän kehityksen tavoitteita ei olla saavuttamassa ja humanitaarisen avun tarve ja pakolaismäärät ovat ennätystasolla.
- Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön kohdistetaan 84 miljoonan euron leikkaus. Vuoden 2024 kehitysyhteistyömäärärahojen tasoksi arvioidaan noin 0,41 % bruttokansantulosta. Tämä on kaukana kansainvälisestä 0,7 % sitoumuksesta sekä muiden Pohjoismaiden (Ruotsi: 0,90 % Tanska: 0,70 %, Norja: 0,86 %) tasosta.
- Vertailu sitoumukseen kohdentaa 0,2 prosenttia BKTL:sta vähiten kehittyneiden ja hauraiden LDC-maiden tukeen on pudotettu pois – valiokunnan olisi tärkeää pyytää arviota asiasta ja tunnusluvun sisällyttämistä talousarvioon. Vuoden 2023 tasoksi on arvioitu 0,16 prosenttia.
- Varsinaisen kehitysyhteistyön taso ei ole missään vaiheessa saavuttanut 2015 leikkauksia edeltänyttä tasoa.
- On myönteistä, että hallituksen esittämät sopeutukset toteutetaan vaiheittain ja takapainotteisesti olemassa olevia sitoumuksia kunnioittaen.
- Rahoituksen tasosta puhuttaessa on syytä korostaa, että laadukkaan kehitysyhteistyön suunnitteluun, hallinnointiin ja valvontaan liittyy merkittäviä vastuita, joiden täyttäminen ei ole mahdollista ilman riittäviä henkilöstöresursseja. Lisäksi vaikuttaminen kansainvälisillä foorumeilla edellyttää ulkoministeriön riittäviä virkamiesresursseja.
- Osana hallituskauden loppupuolelle painottuvien kehitysyhteistyömäärärahaleikkausten ennakointia UM jättänyt uusimatta noin 15 määräaikaista työsuhdetta. Näistä valtaosa on pitkän linjan kehityspolitiikan asiantuntijoita, joilla on takanaan työuraa ministeriössä, useilla yli 10 vuoden ajalta.
- Hallitus on korostanut kehitysyhteistyön ehdollistamista. On vaikea nähdä, että ehdollistaminen johtaa myönteisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin tuloksiin.
- Suomi on aloittamassa 2024 kampanjansa YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvan jäsenen paikasta kaudelle 2029–30. Aiemmin valiokunta on kehyspäätöstä käsitelleessä lausunnossaan (UaVL 5/2021) todennut: ”päätetyllä määrärahaleikkauksella voi olla heijastusvaikutuksia myös Suomen seuraavaan YK:n turvallisuusneuvoston vaalikampanjaan.” Leikkauksia on syytä arvioida turvallisuusneuvostokampanjan näkökulmasta.

Koulutuspainopisteen turvaaminen

Laadukas koulutus on perusedellytys niin köyhyyden vähentämiselle, työpaikkojen luomiselle, talouskasvulle, tasa-arvolle, vakaille demokratioille kuin ilmastonmuutoksen torjumiselle. Saatua koulutusta mikään sota tai kriisi ei voi ottaa pois. Siksi meidän on satsattava koulutukseen, joka tavoittaa kaikki lapset ja nuoret – myös tytöt ja nuoret naiset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, erityisesti vammaiset.

Alati muuttuvassa maailmassa koulutuksen merkitys korostuu, koska se antaa ihmisille tietoja ja taitoja, joiden avulla he pystyvät paremmin mukautumaan ympäristönsä vaatimuksiin ja ratkaisemaan uudet ongelmat. Myös demokratian, ihmisoikeuksien ja kestävän kehityksen juurruttamisessa koulutus on avainasemassa. Suuressa osassa maailmaa ilmastonmuutosta ei edes mainita opetussuunnitelmassa.

Suomi on onnistuneesti nostanut koulutuksen kehitysyhteistyön painopisteeksi. Kuitenkin uskottava johtajuus koulutuksen priorisoimiseksi globaalilla kehitysagendalla vaatii edelleen työtä. Olisi tärkeää, että koulutukseen kohdistettu osuus kehitysrahoituksesta on eritelty ja sitä

seurataan. On syytä myös harkita selkeän tavoitteen asettamista koulutukseen kohdennetulle rahoitukselle. Samoin ulkoministeriön käytössä olevaa koulutusalan asiantuntemusta on vahvistettava.

Koulutus kuuluu niihin teemoihin, joissa Suomella on erityistä osaamista ja annettavaa. **Opettajien koulutuksen ja aseman vahvistaminen sekä ammattiin ja toimeentuloon tähtäävä koulutus ovat katveeseen jääneitä kansainvälisen koulutuspolitiikan osa-alueita, joissa Suomi voi tarjota lisäarvoa.** Onkin myönteistä, että Suomi on mukana EU:n Global Gateway -aloitteen puitteissa juuri näiden teemojen koulutushankkeissa.

Koulutuspainopistettä pitäisi vahvistaa myös osana humanitaarista apua. Lapsille koulut ovat turvallisia tiloja, kun heidän ympäristöään koettelevat kriisit ja katastrofit. 224 miljoonaa kriisialueilla elävää lasta ja nuorta tarvitsee tukea koulutukseen. Ukrainassa kuulimme kotinsa jättämään joutuneilta perheiltä heti sodan alussa huolen lasten koulun jatkumisesta. On välttämätöntä, ettei koulutus katkea kriiseistä tai konflikteista huolimatta.

Lisätalousarvion yhteydessä esitetty lähes 8 miljoonan euron lisätuki kriisikoulutukseen keskittyvälle Education Cannot Wait (ECW) -rahastolle on tärkeä panostus oikeaan suuntaan. Rahasto perustettiin, koska isoista tarpeista huolimatta vain pieni osa humanitaarisesta rahoituksesta ohjataan opetukseen ja koulutukseen.

On tärkeää, että Suomen tuki monenkeskisille koulutustoimijoille on suunnitelmallista ja jatkuvaa. Tämän hallituksen on tehtävä päätös myös Global Partnership for Education -rahaston jatkotuesta vuodesta 2026 eteenpäin.

Vahvistetaan kansalaisyhteiskuntaa Suomessa ja maailmalla

Kansalaisyhteiskunnan toimintatilan kaventuessa maailmalla, Suomen on huolehdittava omien kansainvälisten järjestöjensä toimintaedellytyksistä sekä pohdittava mahdollisuuksia tukea globaalin etelän kansalaisyhteiskunnan osallistumista kansainvälisille foorumeille.

➔ *Perutaan budjettimomentin 24.90.40 leikkaus 600 000 euroa, joka kohdistuu valtionavustusten maksamiseen ulkoministeriön toimialaan liittyville järjestöille.*

Paikallisten toimijoiden osallistumisen mahdollistaminen kansainvälisille foorumeille on konkreettinen ja kustannustehokas tapa vahvistaa kansalaisyhteiskuntaa kehittyvissä maissa. Suomi voisi ottaa aktiivisen roolin tässä työssä.

Aktiivisella kansalaisyhteiskunnalla on tärkeä rooli hyvän hallinnon ja läpinäkyvyyden edistämisessä. Kehittyvissä maissa on syytä tukea niitä toimijoita, jotka vastustavat korruptiota, edistävät oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksien toteutumista. Hallinnon ja päättäjien vahtikoirilla on myönteinen vaikutus kehitykseen.

Kohdennettujen leikkausten ei tulisi katkaista erityisesti osallistavan kansalaisyhteiskunnan tai ihmisoikeuspuolustajien työn tukemiseksi käynnistettyä työtä, jotka kuuluvat Suomen pitkäaikaisiin kehitys- ja ihmisoikeuspolitiikan prioriteetteihin.

On tärkeää tukea positiivisia muutoksia, jotka aidosti lähtevät kehitysmaiden sisältä. Kansalaisyhteiskunnan lisäksi tuki esimerkiksi riippumattomille ihmisoikeuskomissioille on arvokasta.

Kirkon Ulkomaanavun puolesta lisätietoja antaa:
vaikuttamistyön päällikkö Tapio Laakso, p. 050 536 3280, tapio.laakso@kua.fi